

Senioři v domácím prostředí

Naděžda Matušková

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií
akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Naděžda Matušková**
Osobní číslo: **H128346**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Senioři v domácím prostředí**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně č. 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů.

Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovo-
ního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím
bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na hodnocení kvality života seniorů žijících v domácím prostředí;
- na hodnocení kvality života seniorů žijících v domovech pro seniory;
- na možnosti zvýšení spokojenosti seniorů v pobytovém zařízení;
- na návrhy vedoucí k zachování důstojných podmínek seniorů v domácím prostředí.

Součástí práce bude kvalitativní výzkum, realizovaný formou rozhovorů, zaměřený na dané téma.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

JAROŠOVÁ, D. Péče o seniory. Vyd. 1. Praha: Občanské sdružení Melius, 2012.

HAŠKOVCOVÁ, H. Sociální gerontologie, aneb, Senioři mezi námi. 1. vyd. Praha: Galén, 2012.

HROZENSKÁ, M., DVOŘÁČKOVÁ D. Sociální péče o seniory. 1. vyd. Praha: Grada, 2013.

MALÍKOVÁ, E. Péče o seniory v pobytových sociálních zařízeních. 1. vyd. Praha: Grada, 2011.

MUHLPACHR, P., BARGEL M. Senioři z pohledu sociální pedagogiky. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2011.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.

Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce:

15. prosince 2014

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2015

Ve Zlíně dne 15. prosince 2014

doc. Ing. Aněžka Lengalová, Ph.D.
děkanka

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně 20.2.2015

NADĚJDA MATUŠKOVÁ *Mateřina*
.....
Jméno, příjmení a podpis diplomanta

ABSTRAKT

Ve své bakalářské práci se zabývám možnostmi a rozdíly, které nabízí pobyt v domově a v domácím prostředí. Výzkum budu provádět dotazováním seniorů v domácím prostředí a seniorů pobývajících v domově pro seniory. Budu zjišťovat, jaké výhody přináší pobyt v domácím prostředí, zda mají větší pocit samostatnosti, soběstačnosti, nezávislosti. Od seniorů pobývajících v domově bych ráda zjistila, z jakých důvodů volili pobyt v domově. Zda to bylo ze zdravotních nebo sociálních důvodů, zda mají větší pocit bezpečí, společenského vyžití, zda mají menší pocit osamělosti, zda jsou spokojeni s péčí personálu a vyžitím v domově, zda je respektováno jejich soukromí, zda mají možnost věnovat se svým zájmům.

Klíčová slova: stáří, stárnutí, Domov pro seniory, Pečovatelská služba, senior, personál, životní styl, populace, dopomoc, společenské vyžití

ABSTRACT

In my bachelor thesis am I following up options and differences, which offer the stay in home for the elderly and in home environment. The research will I do using questioning seniors in home environment and seniors in home for the elderly. I will explore, which benefits brings stay in home environment. If seniors have bigger feeling of independence and self-sufficiency. I would like explore about seniors in home for the elderly, why they choose stay in home for the elderly. If they chose it, because the had medical or social reasons. I would like explore, if they have bigger feeling of safety, social activities, smaller feeling of loneliness. Are the satisfied with the care of personal and social activities in home for the elderly? Is there respected their privacy? Have the seniors possibility to pursue their own interests?

Keywords: age, aging, home for the elderly, social services establishment, senior, personal, life style, population, helping, social activities

Ráda bych poděkovala doc. Ing. Antonínu Řehořovi, CSc., za laskavost, cenné rady, věcné připomínky, vstřícnost při konzultacích a zpracování bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně dne 20. 4. 2015

OBSAH	
ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 STÁRNUTÍ A STÁŘÍ.....	12
1.1.Vymezení pojmu stáří a senior.....	12
1.2.Projevy stárnutí.....	14
1.3.Postoj společnosti ke stáří.....	17
1.4.Stresující faktory při práci se seniory.....	18
1.5.Komunikace se seniory.....	19
2 HISTORICKÝ VÝVOJ DOMOVŮ PRO SENIORY A PEČOVATELSKÝCH SLUŽEB	
2.1. Vznik a poslání domovů pro seniory v Brně.....	21
2.2.Organizační struktura Domova pro seniory Kociánka.....	24
2.3.Legislativa.....	27
3 KATEGORIZACE SLUŽEB POSKYTOVANÝCH DOMOVY PRO SENIORY V BRNĚ	
3.1. Přehled činností a služeb poskytovaných Domovy pro seniory.....	29
3.2. Přehled činností a služeb poskytovaných pečovatelskými službami.....	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	
4.1.Charakteristika místa šetření.....	35.
4.2. Kazuistiky.....	36
4.3. Vyhodnocení šetření.....	54
ZÁVĚR.....	56
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	57

ÚVOD

Populace v ČR stárne a různé organizace se tomuto stavu snaží přizpůsobit. Ráda bych zjistila, zda a zejména, kterým seniorům vyhovuje více domácí prostředí a kteří jsou spokojenější v domově.

Chtěla bych zjistit, jak se vyrovnali senioři v domově se změnou životního stylu, kdy se po příchodu do domova zvykali na nový režim, co pozitivního i negativního jim přineslo opuštění domácího prostředí a toho, co pro ně bylo známé.

Také bych se ráda dozvěděla, jak reagovali rodinní příslušníci na tuto změnu nebo zda se přímo podíleli na odchod seniora z domácího prostředí do domova nebo byla tato změna rozhodnutím seniora.

Zajímají mě také důvody, které ať už seniora nebo rodinné příslušníky vedly k tomuto rozhodnutí. Zda to byly zdravotní, kdy se senior již nedokázal o sebe postarat a potřebovat dopomoc či sociální důvody, kdy senior viděl v domově větší společenské vyžití, ať už se týkalo společenských aktivit pořádaných domovem a tím také možností stýkat se s ostatními seniory a sdílet tak možné společné zájmy.

Staří lidé odcházejí do domova pro seniory, když se cítí osamělí, když doma nezvládají péči o sebe a o domácnost. Žádost o umístění do domova podávají také děti, které mají o své rodiče strach.

Bakalářská práce se skládá z části teoretické a praktické.

Hlavním cílem této práce bylo zjistit, jak se liší kvalita života v domácím prostředí a v domově pro seniory. V domácím prostředí se stará o seniora rodina. V případě, že je péče o seniora nad síly rodiny objevuje se rozhodnutí vybrat si pečovatelskou službu. Pečovatelka dochází do domácnosti podle domluvy a potřeby, pomáhá se stravou, hygienou, zajištěním osobních věcí, úklidem, nákupem. Senior tak může setrvat v domácím prostředí, kde je zvyklý, kde strávil část svého života.

V teoretické části budou vysvětleny pojmy, které souvisí s daným tématem, vymezení pojmu stáří a senior, popsán historický vývoj domovů pro seniory, vývoj a kategorizace služeb, které poskytují domovy pro seniory v Brně a okolí..

V praktické části budu zpracovávat problematiku kvalita života v domovech pro seniory a rozdíl v pobytu mezi pobytem v konkrétním domově a pobytem v domácím prostředí a sledovat kvalitu života seniorů. Výzkum budu provádět pomocí rozhovorů se seniory v domácím prostředí a rozhovory a dotazování klientů v domově pro seniory.

Metodologií bakalářské práce je rozbor literatury související s daným tématem, pozorování, dále kvalitativní výzkum provedený metodou rozhovorů během určitého časového období. Rozhovory byly individuální, nestrukturované. Probíhaly prostřednictvím osobního kontaktu s vybranými uživateli služeb Domova pro seniory a pečovatelské služby. Rozhovory byly vedeny se seniory pobývajících v Domově pro seniory Kociánka a pobývajících v domácím prostředí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 STÁRNUTÍ A STÁŘÍ

Stáří zahrnuje pozdní kapitolu lidského života, kdy se člověk vyrovnává s psychickými, tělesnými a společenskými změnami. Proces stárnutí začíná již narozením, každý člověk stárne odlišně. Průměrná délka života se prodlužuje. S prodlužující délkou života se objevuje otázka, jak kvalitně prožít tuto etapu života.

1.1 Vymezení pojmu stáří a senior

Stáří

Mühlpachr označuje stáří obecně za pozdní fázi ontogeneze, jejichž involuční procesy jsou podmíněny geneticky a ovlivňovány dalšími faktory jakou jsou nemoci, způsob života a životní podmínky. Dále stáří spojuje s významnými sociálními změnami, jakou jsou osamostatnění dětí, odchod do důchodu a jiné změny v sociálních rolích.¹

Stárnutí

Stárnutí je specifický biologický proces, který je charakterizovaný tím, že je dlouhodobě nakódovaný, nezvratný, neopakuje se, zanechává trvalé stopy, podléhá formálním vlivům prostředí. Z hlediska demografického vývoje dochází k prodlužování délky lidského života a neustále se zvyšuje podíl osob seniorského věku.²

Senior

Senioři, přestože mají mnohé rysy společné, se tak navzájem liší jak ve své zdatnosti a životních podmínkách, tak ve svých potřebách a nárocích. Seniorská populace je velmi heterogenní jak v rámci chronologického členění, tak podle regionu. Senioři se liší svými vlohami a osobnostními rysy, mírou rozvoje těchto vloh během mládí a středního věku, různou mírou chorobných změn, životním názorem, událostmi dlouhého života, zkušenostmi a návyky včetně vzdělání a profesní kariéry, životním názorem, hodnotovým systémem, různým sociálně ekonomickým zázemím včetně majetku, bytových podmínek a bytovou situací. Pro seniorskou populaci je typická převaha žen.³

¹ MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 18.

² DVOŘÁČKOVÁ, D. *Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory*. Praha: Grada, 2012, s. 10.

³ MÜHLPACHR, P. *Schola gerontologica*. Brno: Masarykova univerzita, 2005, s. 12.

Seniory provází nové životní změny jako je vyrovnání s osamělostí, ovdověním, syndromem prázdného hnízda, snížením tělesné zdatnosti, polymorbiditou.

1.2 Projevy stárnutí

Lidské tělo s postupujícím stářím prochází různými involučními změnami. Postupujícím věkem ubývají duševní a tělesné síly.

Přehled změn ve stáří podle Čevely:

Tělesná výška se věkem snižuje a tělesná hmotnost obvykle s věkem stoupá. Dochází ke změnám postojů a chůze, úbytku svalové hmoty a síly. Dochází k involuci smyslového vnímání, kdy se snižuje zraková ostrost, ubývá sluchová, ostrost pro vysoké tóny, klesá čich a chuť. Všechny morfologické změny mají vliv na vzhled i chování seniora. Člověk se zaobírá sám se sebou, svými tělesnými orgány a jejich funkcemi.⁴

U seniorů se dostávají do popředí negativní rysy osobnosti. Vždy je nutné odlišit problematické chování způsobené změnami ve stáří od duševních či tělesných poruch. Podle Jedličky dochází k psychickým změnám sestupné povahy jako pokles elánu, vitality, zpomalení psychomotorického tempa, snížení výbavnosti, všípivosti a pozornosti, snížení schopnosti navazovat a udržovat vztahy. Objevují se psychické změny vzestupné povahy jako je zvýšená tolerance k druhým, zvýšení vytrvalosti, trpělivosti. K psychickým funkcím, které se s věkem mění, patří jazykové znalosti, intelekt, slovní zásoba.⁵

Ve chvíli, kdy senior odchází do penze, dochází ke změně jeho společenské role. Pokud nemá starší člověk zdravotní potíže, má zůstat po všech stránkách aktivní. Senior po odchodu do důchodu musí změnit svůj životní styl, neboť dosavadní pracovní stereotyp přestává být funkční a objevuje se nadbytek volného času. Děti odcházejí z domova, často je rodičovská role nahrazena rolí prarodičů. Senior se také smiřuje se smrtí svých vrstevníků, také se ztrátou životního partnera. Říčan uvádí, že se senior musí upnout k novým cílům, aby se mohl vyrovnat s ovdověním a přeorganizovat si svůj život.⁶

⁴ ČEVELA, R., ČELEDVÁ, L. *Sociální gerontologie: východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří*. Praha: Grada, 2014, s. 10

⁵ JEDLIČKA, V., ČELEDVÁ, L. *Praktická gerontologie: východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří*. 2. přeprac. vyd. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví v Brně, 1991, s. 24

⁶ ŘÍČAN, P., ČELEDVÁ, L. *Cesta životem: východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří*. 2. přeprac. vyd. Praha: Portál, 2006, s. 36

Tab. 1. Změny způsobené stárnutím podle Křivohlavého ⁷

TĚLESNÉ ZMĚNY	PSYCHICKÉ ZMĚNY	SOCIÁLNÍ ZMĚNY
Změny vzhledu	Zhoršení paměti	Odchod do důchodu
Úbytek svalové hmoty	Zhoršení adaptace na změny	Změna životního stylu
Změny termoregulace	Nedůvěřivost	Stěhování
Změny činnosti svalů	Snížená sebedůvěra	Ztráta blízkých lidí
Degenerativní změny	Suggestibilita	Osamělost
Kardiopulmonální změny	Emoční labilita	Finanční problémy
Změny v trávicím systému	Změny vnímání	
Změny vylučování moči	Zhoršení úsudku	
Změny sexuální aktivity		

⁷ KŘIVOHLAVÝ, J., ČELEDOVÁ, L. *Psychologie nemoci: východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří*. Praha: Grada, 2002, s. 46

Periodizace stáří na základě chronologického věku

V současné době je velmi používané členění věkových kategorií ve stáří podle Pavla Mühlpachra⁸:

- **65-74 let mladí senioři** (v popředí problematika penzionování, volného času, seberealizace a aktivit),
- **75-84 let staří senioři** (změna funkční zdatnosti, netypický průběh nemocí),
- **85 let a více velmi staří senioři** (v tomto období je prioritní schopnost soběstačnosti a zabezpečení),
- **nad 90 let dlouhověkost** (pokročilý věk).

Věková struktura v České republice se nevymyká evropského průměru. Necelé dvě pětiny obyvatelstva dosahují věkové hranice 60 let a více. Populace stárne celosvětově. Stárnutí populace s sebou přináší pozdější odchod do penze a nutnost změny důchodové reformy. V populaci přibývá seniorů v důsledku snižující se úmrtnosti zapříčenu zdokonalující se zdravotní péčí a snižující se porodností, kdy ženy odkládají mateřství.

⁸ MÜHLPACHR, Pavel a Libuše ČELEDOVÁ. *Gerontopedagogika: východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 52

1.3 Postoj společnosti ke stáří

Celosvětově se zaznamenává stárnutí populace. Současný demografický trend je charakteristický klesající porodností, snižováním úmrtnosti, zvyšováním střední délky života a nárůstem skupiny velmi starých lidí - nad osmdesát. Klesající porodnost je typická téměř pro celou Evropu.

Lidé mají strach ze stáří a stárnutí, vnímají stáří jako zbytečné bez přínosu pro společnost. V rámci demografie narůstá počet starých a stárnoucích lidí ve společnosti. Společnost je nucena řešit narůstající potřeby seniorů a vytvořit tak podmínky pro důstojné stárnutí. Seniori chtějí plnit své potřeby a očekávání, zůstávají aktivní i ve vyšším věku, chtějí se věnovat svým koníčkům, vznikají různá Sdružení pro seniory.

V roce 2005 vznikla Rada seniorů České republiky. Jejím posláním je podpora mezigeneračních vztahů a zapojování starších lidí do společnosti. Evropská komise schválila v roce 2005 Zelenou kartu Nová mezigenerační solidarita jako odpověď na demografické změny. Dokument se zabývá postavením starých lidí ve společnosti a jejich úlohou.

V současné době vítězí kult mládí prezentující mládí, krásu, fyzickou zdatnost, schopnost adaptovat se na měnící se podmínky. Podle stereotypního vnímání jsou stárnoucí lidé hodnoceni jako méně výkonní a schopní než mladší populace. Firmy se zaměřují na seniory jako cílovou skupinu s velkou nákupní silou.

Senior je odchodem do důchodu vyloučen se sociálních vztahů, zaměstnání mu poskytovalo společenský status a prestiž, společenský styk se spolupracovníky. Senior tak může propadat pocitům osamělosti a cítit se vyloučen ze společenského života. Je proto dobré, aby udržoval kontakt s vrstevníky, pěstoval dobré vztahy se svou rodinou, zajímal o zájmová sdružení.

1.4 Stresující faktory při práci se seniory

V pobytových zařízeních je nutné navázat vztah se všemi klienty. Aby vztah dobře fungoval, je potřeba ze strany pracovníků nutná dávka vůle a profesionality, což je citově náročné. Navazování vztahu je běh na dlouhou trať i z pohledu seniorů. V obavě ze zklamání si senioři budují důvěru v pracovníky dlouho, bývají často přecitlivělí a vztahovační. Vztah je často ukončen smrtí klienta nebo jeho překladem do jiného zdravotnického zařízení ve zhoršeném stavu. Obranou před smutkem může být u pomáhajících podvědomá tendence příliš se emočně neangažovat a zůstat chladnějším.⁹

Pečovatelé pracující u lůžka seniorů pracují někdy pod vlivem náhody, jindy z nutnosti. Při posuzování psychologických změn doprovázejících proces stárnutí je třeba brát v úvahu stav různých intelektových a emocionálních aktivit, ale i schopnost daného člověka kompenzovat snižující se výkonnost a způsob zvládnání těžkostí. Práce v geriatrici je namáhavá, náročná fyzicky i psychicky a odborně jednotvárná. Pozitivní aspekty stáří jsou moudrost, shovívavost, humor, schopnost vidět věci a lidi do hloubky.¹⁰

Mezi konkrétní stresové faktory při práci se seniory v pobytovém zařízení patří úmrtí klientů a fyzická náročnost práce, spočívající v přemísťování klientů, možná zranění klientů a s tím související pochybnosti pečovatele, zda udělal všechno správně nebo jestli nemohl udělat víc. Pečovatelé uvádějí jako stresující faktor, že mají málo času na jednotlivé klienty, a tedy dobře neodvádějí svou práci. Z toho mohou vyplývat konflikty s rodinami klientů. Za nejvíce stresující je považováno úmrtí klienta a zhoršení jeho zdravotního stavu, vnímání bolesti a utrpení, nezáměr rodiny, nespokojenost klientů, neocenění práce ze strany klientů a rodiny. Dále jsou stresujícími faktory neurovnané interpersonální vztahy na pracovišti, nedostatečná podpora ze strany zaměstnavatele. Také platové podmínky a společenská prestiž bývají považovány za nedostatečné.¹¹

⁹ HROZENSKÁ, Martina a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Sociální péče o seniory: východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2013, s. 126

¹⁰ HROZENSKÁ, Martina a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Sociální péče o seniory: východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2013, s. 127

¹¹ HROZENSKÁ, Martina a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Sociální péče o seniory: východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2013, s. 128

1.5 Komunikace se seniory

Komunikace se seniory má určitá specifika a vyžaduje přizpůsobení pečovatele individuálním schopnostem seniora. Senioři mohou používat naslouchací zařízení, pečovatel by se měl o téhle skutečnosti informovat, než přistoupí ke komunikaci se seniorem. V tomhle případě senior nemusí být schopný přijmout sdělení, protože mu chybí schopnost vnímat vyšší tóny. Při komunikaci by měl verbální projev odpovídat neverbálnímu sdělení.

Neverbální

Komunikace verbální a neverbální by si neměly odporovat. Například pečovatelka mluví k seniorovi klidným a přívětivým hlasem, senior si všimne, že celkovým chováním dává najevo, že spěchá. Při neverbální komunikaci by měl usilovat o zvolení odpovídající míry neverbálních projevů s ohledem na gesta a mimiku, využít popisných gest, příkazových a ukazovacích gest.

Při vstupu na pokoj by měla pečovatelka udržovat oční kontakt se seniorem. Měla by stát v takové vzdálenosti od seniora, která je pro seniora příjemná. Při přiblížení k seniorovi by mu měla povědět, co s ním hodlá provádět, aby byl připravený na následující úkony. V některých zařízeních se užívají iniciální doteky, kterými se naváže kontakt se seniorem. Většinou se určí část těla, které se personál při každém započatém kontaktu se seniorem dotkne, senior má tak čas připravit se na kontakt s personálem. Pro personál je důležité zjistit, zda senioři mají rádi doteky nebo na ně doteky personálu působí rušivým dojmem a chtějí si zachovat svůj osobní prostor¹².

Při komunikaci se seniorem by měl personál dát důraz na intonaci, sílu, intenzitu a zabarvení hlasu, plynulost a rychlost. Kvůli inhibici sluchového aparátu je potřeba mluvit důrazněji, nahlas a přitom mluvit dostatečným tempem. Seniorovi musíme dát čas na odpověď, přizpůsobit rozhovor individuálním potřebám seniora. Jazyk bychom měli volit takový, aby mu senior porozuměl. Personál by se měl vyhnout novotvarům, cizím slovům, jejichž význam je pro seniora obtížné pochopit. Při komunikaci má personál používat stručných a výstižných sdělení, ve kterých se senior snadněji orientuje.

¹² POKORNÁ, Andrea. *Komunikace se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 158 s. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-3271-8, s. 30

Verbální komunikace

V případě, že se nachází na pokoji více osob, vždy má personál komunikovat se seniorem, o kterého pečuje a vyvarovat se tomu, že by hovořil personál o seniorovi a jeho potížích před ním. Pro seniora je takové chování devalvující a může mu způsobit řadu psychických potíží, kdy propadne pocitům bezmoci a zbytečnosti. Personál by si měl ujasnit cíl, se kterým přišel za seniorem a postupovat tak, aby bylo vytyčeného cíle dosaženo. Každý senior je individualitou a potřebuje odlišný přístup v komunikaci. Je tedy na personálu přizpůsobit komunikační styl naslouchající osobě podle věku, vzdělání, nářečí.

Personál vzhledem ke své profesi používá profesionální žargon, kterému senior nemusí rozumět. Personál by měl mluvit plynulým tempem řeči, nemluvit příliš rychle ani příliš pomalu. Personál by si měl vždy promyslet, zda je nutné zamýšlené sdělit, aby sdělení seniorovi nepřitížilo. Po skončení rozhovoru by se měl personál ujistit, co ze sdělení senior pochopil. Při verbální komunikaci se personál měl vyvarovat zdvořilosti, přezdívek, používání množného čísla při komunikaci s jednou osobou, využívání pojmů z dětského jazyka¹³.

V komunikaci seniorů se zhoršuje vybavnost jednotlivých slov, přičemž slovní kapacita seniorů je větší než u mladší populace. Seniorům se lépe vybavují vzpomínky dlouhodobého charakteru než krátkodobého. Dochází také k záměně písmen ve slově, a tím ke změně celého sdělení. Seniori často opakují již vyřčené, snaží se tak ujistit, že je naslouchající dobře pochopil a získání jistoty z důvodu snížené koncentrace.

¹³ POKORNÁ, Andrea. *Komunikace se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 158 s. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-3271-8, s. 24

2 HISTORICKÝ VÝVOJ DOMOVŮ PRO SENIORY A PEČOVATELSKÝCH SLUŽEB

Senior se může podle svých individuálních potřeb rozhodnout, zda chce trávit svůj čas v domově pro seniory nebo v domácím prostředí. V domácím prostředí může využít terénních služeb, které jsou poskytovány v prostředí, kde žije. Senioři mohou také využít pobytových služeb, které jsou poskytovány v zařízeních, kde senior celodenně nebo celoročně pobývá¹⁴.

2.1 Vznik a poslání Domovů pro seniory v Brně a okolí

Pobytové sociální služby pro seniory

Poskytují sociální službu fyzické osobě, která dovršila důchodový věk a je závislá na pomoci jiné fyzické osoby nebo potřebuje poskytování sociálních služeb v tomto zařízení z jiných vážných důvodů. V zařízeních pro seniory se poskytuje pomoc při závislosti na pomoci jiné fyzické osoby, sociální poradenství, sociální rehabilitace, ošetrovatelská péče, ubytování, stravování, úklid, praní, žehlení a údržba prádla a šatstva, osobní vyřizování. Utvářejí podmínky pro úschovu cenných věcí, zajišťuje se zájmová činnost.

Typickým pobytovým zařízením pro seniory jsou domovy pro seniory. Pobytové služby se zde poskytují osobám, které mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku a jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby.

Dalším zařízením mohou být domovy se zvláštním režimem. V těchto domovech se poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu chronického duševního onemocnění nebo závislosti na návykových látkách, a osobám se stařeckou, Alzheimerovou demencí a ostatními typy demencí, které mají sníženou soběstačnost z důvodu těchto onemocnění a jejichž situace umožňuje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby. Režim v těchto zařízeních při poskytování sociálních služeb je přizpůsoben specifickým potřebám těchto osob.¹⁵

¹⁴ MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových sociálních zařízeních*. Praha. ISBN 978-802-4731-483, s. 42

¹⁵ HROZENSKÁ, M., DVOŘÁČKOVÁ, D. *Sociální péče o seniory: východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří*. Praha: Grada Publishing, 2013, s. 65

Je zapotřebí si uvědomit, že senior se může stát sociálně potřebným (myšleno v kontextu právní úpravy) pokud není schopen zajistit úkony péče o svou osobu vlastními silami a zároveň rodina, respektive osoba blízká, nemůže vlastními silami zajistit péči o seniora. Svůj význam sehrávají poskytovatelé sociálních služeb také v případech, kdy senior rodinu nemá. Primární úlohou poskytovatelů sociálních služeb by mělo být uspokojení potřeb seniora v těch úkonech, které již není schopen zabezpečit vlastními silami, nebo s pomocí rodiny.

Činnosti v tomto směru jsou vymezeny zákonem o sociálních službách. Není však výjimkou, že se rodina odmítá zapojit do péče o seniora. Podání žádosti o poskytnutí pobytové sociální služby a následné urgencye považují za naplnění povinností vůči svým rodinným příslušníkům.

Je na zvážení, nakolik by měla zařízení poskytující sociální služby intervenovat a aktivizovat rodinné příslušníky a nakolik by měla přejímat povinnosti rodiny. Zákon o rodině upravuje vyživovací povinnost dětí vůči rodičům, nicméně je velmi nepravděpodobné, že by senior vymáhal soudně výživné vůči své osobě na vlastních dětech.

Bohužel, existují spíše opačné případy, kdy je senior vykořisťován rodinnými příslušníky. Ti se dostaví k návštěvě výhradně v den výplaty důchodu (o finančních podmínkách je pojednáno výše), výjimečně pak v případě, že potřebují zapůjčit větší finanční částky (často nevratně).

Domov pro seniory a Domov pro seniory se zvláštním režimem

Dle ustanovení zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách se v domovech pro seniory poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby. Služba obsahuje dle prováděcího právního předpisu tyto základní činnosti:

- poskytnutí ubytování, tj. ubytování, úklid, praní a drobné opravy ložního, a osobního prádla a ošacení, žehlení,
- poskytnutí stravy, tj. zajištění celodenní stravy odpovídající věku, zásadám racionální výživy a potřebám dietního stravování, minimálně v rozsahu tří hlavních jídel,
- pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu, tj. pomoc při oblékání a svlékání, včetně speciálních pomůcek, pomoc při přesunu na lůžko nebo vozík, pomoc při vstávání z lůžka, ulehání, změna poloh, pomoc při podávání jídla a pití, pomoc při prostorové orientaci, samostatném pohybu ve vnitřním a vnějším prostoru,
- pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, tj. pomoc při úkonech osobní hygieny, pomoc při základní péči o vlasy a nehty, pomoc při použití WC,
- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, tj. podpora a pomoc při využívání běžně dostupných služeb a informačních zdrojů, pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začlenění osob,
- sociálně terapeutické činnosti, tj. socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob,
- aktivizační činnosti, tj. volnočasové a zájmové aktivity, pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s přirozeným sociálním prostředím, nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností,
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí, tj. pomoc při komunikaci vedoucí k uplatnění práv a oprávněných zájmů.

Zákon jednoznačně definuje činnosti, které musí poskytovatel sociální služby nabízet. Hlavní otázkou by ovšem mělo být vymezení úlohy zařízení poskytujícího pobytové sociální služby. Je nezpochybnitelné, že hlavní úlohu v životě každého jedince má rodina. Institucionalizování činností, které historicky běžně plnila rodina, může vést k rozdílnému vnímání úlohy těchto zařízení.

Odlehčovací služby

Odlehčovací služby jsou terénní, ambulantní nebo pobytové služby poskytované osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, o které je jinak pečováno v jejich přirozeném sociálním prostředí; cílem služby je umožnit pečující fyzické osobě nezbytný odpočinek.

Služba obsahuje tyto základní činnosti:

- pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu,
- pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
- poskytnutí ubytování v případě pobytové služby,
- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- sociálně terapeutické činnosti,
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí,
- výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti.¹⁶

¹⁶ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění

2.2 Organizační struktura Domova pro seniory Kociánka

Ve své práci se budu zabývat Domovy pro seniory v Brně. Jedná se o zařízení, která poskytují sociální služby dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Budu specifikovat konkrétní služby, které poskytují, a také budu zjišťovat, kterými službami se od sebe liší.

Domov pro seniory Kociánka, příspěvková organizace

1) Zřizovatelem je Statutární město Brno.

2) Poskytované druhy pobytových služeb:

Domov pro seniory

Domov se zvláštním režimem

3) Financování provozu Domova pro seniory:

- Dotace na provoz od zřizovatele – Statutární město Brno
- Tržby od zdravotních pojišťoven
- Tržby z prodeje služeb od uživatelů
- Tržby z příspěvku na péči
- Dotace ze státního rozpočtu

4) Průměrné náklady na 1 lůžko/měsíc: Náklady na 1 lůžko/měsíc jsou 24 000,- Kč.

5) Příspěvek na péči:

- Stupeň I (lehká závislost) 48
- Stupeň II (středně těžká závislost) 115
- Stupeň III (těžká závislost) 120
- Stupeň IV (úplná závislost) 77
- Má zažádáno o příspěvek na péči: 18

6) Poskytované služby:

- poskytování celoročního ubytování,
- poskytování stravování,
- pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu,
- nepřetržitá ošetrovatelská péče,
- pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- sociálně terapeutické činnosti,
- péče praktického lékaře, psychologa a dalších odborných lékařů,
- duchovní služby,
- další služby: prodej smíšeného zboží, pedikúra, kadeřnictví,
- poštovní a bankovní služby,
- rehabilitační péče, individuální a skupinové cvičení, elektroléčba, masáže, léčebná tělesná cvičení,
- ergoterapie (muzikoterapie, biblioterapie, keramické dílny, vaření a pečení, zooterapie, kulturní akce, reminiscence, tkalcovská dílna, kroužek ručních prací).

7) Kapacita zařízení:

Celková kapacita Domova pro seniory je 329 lůžek, z toho 281 lůžek na pracovišti Kociánka a 48 lůžek na pracovišti Štefánikova. Celková kapacita Domova se zvláštním režimem je 58 lůžek, z toho 48 lůžek na pracovišti Kociánka a 10 lůžek na pracovišti Štefánikova.

8) Budova a okolí:

Budova je situována do lesoparku. Součástí objektu je terasa, bufet s televizí, společenské odpočinkové místnosti s televizí. Objekt je plně bezbariérový.

9) Stravování:

Jídelní lístek je rozšířen o páté jídlo, 2. večeři, kterou si hradí uživatelé sami. Složení tohoto jídla je dle přání jednotlivých klientů. Jídelníček byl rozšířen o vegetariánskou stravu. Klienti, kteří z důvodu velmi těžkého zdravotního stavu nemohou běžně připravovanou stravu přijímat vůbec, jsou ve spolupráci v gastroenterologii FN Bohunice na úplné nutriční výživě. U všech vážných zdravotních stavů, kde hrozí riziko malnutrice, je podávána nutriční výživa na doplnění kalorické hodnoty stravy ve formě sippingu.

10) Zaměstnanci¹⁷:

Celkový počet zaměstnanců je 220, z toho činí 100 pracovníků v sociálních službách.

¹⁷ www.koc.brno.cz

2.3 Legislativa

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Stěžejním cílem zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, je co nejširší podpora procesu sociálního začleňování a sociální soudržnosti společnosti. Posláním sociální služby je snaha umožnit lidem, kteří se ocitli v nepříznivé sociální situaci, zůstat rovnocennými členy společnosti. Důležitým znakem kvality sociální služby je schopnost podporovat uživatele služby v naplňování cílů, kterých chtějí s pomocí sociální služby při řešení své nepříznivé sociální situace dosáhnout.

Zákon o sociálních službách upravuje podmínky poskytování podpory a pomoci fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb a příspěvků na péči. Popisuje jednotlivé druhy sociálních služeb a rozsah činností, které musí být u každé poskytované služby zajištěny.

Uživatelům služeb je vyplácen tzv. příspěvek na péči ve čtyřech kategoriích, podle stupně závislosti na pomoci jiné osoby. Výše příspěvku pro osoby starší 18 let činí za kalendářní měsíc:

- 800 Kč, jde-li o stupeň I (lehká závislost),
- 4 000 Kč, jde-li o stupeň II (středně těžká závislost),
- 8 000 Kč, jde-li o stupeň III (těžká závislost),
- 12 000 Kč, jde-li o stupeň IV (úplná závislost).

Osoby, kterým je přiznán nárok na příspěvek si za tento mohou „nakupovat“ sociální služby. Mohou se rozhodnout, zda upřednostní pečovatelskou službu, stacionář či některou z pobytových služeb. Do sociálních služeb se tak dostává konkurenční prostředí¹⁸.

¹⁸ Zákon č. 108/2006 Sb., Zákon o sociálních službách

Náklady na provoz zařízení často překračují příjmy od uživatelů služeb a poskytovatelé jsou závislí na nejrůznějších dotačních programech. Za zmínku stojí skutečnost, že politika Evropské unie ve vztahu k seniorům je koncipována v duchu solidarity vlastního národa, tj. ať každý stát zabezpečí své seniory. Jinými slovy, finanční prostředky z fondů Evropské unie jsou pro poskytovatele sociálních služeb pro seniory téměř nedostupné.

Úhrada zahrnuje ubytování a stravu, což pro uživatele služby znamená, že 15 % příjmů zbývá k uhrazení nákladů na fakultativní a navazující služby a osobní útratu. Jak je výše uvedeno, stáří je často spojeno s nemocemi.

S účinností od 1. 1. 2008 zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění ve znění zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů upravuje tzv. regulační poplatky. Výjimky se týkají pouze osob v hmotné nouzi, která se ale nevztahuje na uživatele pobytové sociální služby. Výjimky nejsou určeny ani pro seniory, ani pro seniory žijící v bytových zařízeních poskytujících sociální služby.

3. Kategorizace služeb poskytovaných Domovy pro seniory v Brně a okolí

3.1. Přehled služeb a činností poskytovaných Domovy pro seniory

Služby poskytované Domovy pro seniory

- ubytování včetně úklidu, praní a žehlení prádla, drobné opravy prádla
- obslužná a ošetrovatelská péče, pomoc při osobní hygieně
- zdravotní péče zajištěná odborným personálem – 24hodinová, praktickým lékařem a psychiatrem, příp. Lékařské záchranné služby
- v případě potřeby poskytnutí doprovodu k lékařským odborným vyšetřením a zajištění dopravy na tato vyšetření základní rehabilitační péče
- stravování s možností dietní, nutričně naplánované stravy dle přání klienta (schválené nutričním terapeutem)
- umístění bezplatných automatů na kávu, čaj, cukrovinky v areálu Domova pro seniory
- zájmová činnost v rámci aktivizačních a terapeutických činností

Aktivizační činnosti poskytované Domovy pro seniory

- **arteterapie** : keramický kroužek, ruční práce, pletení, malířské kurzy,
- **pohyb**: cvičení s fyzioterapeutem, návštěva sportovních událostí, vycházky do okolí, výlety za památkami v ČR i v zahraničí, zajištění návštěv
- **muzikoterapie**: poslech koncertů, vystoupení známých osobností, nabídka tanečních večerů v zařízení, pořádání společenských zábav a plesů , zpěv dětských sborů v zařízení
- **paměť**: procvičování paměti pracovníkem, hraní drobných her vhodných k procvičování paměti
- **zooterapie**: canisterapie, hipoterapie, chování drobného zvířectva v areálu zařízení (rybičky, zpěvní ptáci, křečci, morčata, zakrslý králík apod.)
- **společenské programy**: návštěva divadel, výstav, pořádání senior klubu v zařízení, provozování různých vědomostních a dovednostních soutěží, hromadné promítání filmových představení, besedy s klienty při kávě
- **vzdělávací aktivity**: zajištění odborných seminářů, zajištění možnosti studia Univerzity třetího věku, výuka cizích jazyků
- **cestování**: zajištění zájezdů v rámci ČR, zprostředkování pobytových dovolených v ČR i v zahraničí
- **rehabilitace**: zajištění fyzioterapeuta a rehabilitačního pracovníka poskytování rehabilitace v Domově pro seniory
- **telekomunikační**: možnost připojení k internetu na pokojích, zajištění výuky kurzů počítačové gramotnosti
- pomoc při vyřizování osobních záležitostí, drobných nákupů apod.
- zprostředkování služeb kadeřnických, kosmetických, holičských, pedikérských a masáží
- telekomunikační (telefon, pošta, internet) a přepravní (fakultativní služba)
- možnost účasti na náboženských akcích
- pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů

3.2. Přehled služeb a činností poskytovaných pečovatelskými službami

Pečovatelská služba je poskytována osobě, která je závislá na pomoci při úkonech sebeobsluhy, úkonech péče o svou domácnost a při základních sociálních aktivitách. Rozsah úkonů na základě sociální posudkové činnosti určuje obec v hodinách.¹⁹

Služba zajišťována terénní pečovatelskou službou je poskytována osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, o které je pečováno v domácím prostředí.

Mezi poskytované služby patří tyto činnosti:

- Pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu
- Pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu
- Poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy
- Poskytnutí ubytování v případě pobytové služby
- Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím
- Sociálně terapeutické činnosti
- Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí
- Výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti

¹⁹ HROZENSKÁ, Martina a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Sociální péče o seniory*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2013, 191 s. ISBN 9788024741390 str. 101

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4.1. Charakteristika místa šetření

Svá šetření jsem prováděla v Domově pro seniory Kociánka v období duben 2014 – duben 2015, se souhlasem ředitele domova. Domov pro seniory poskytuje pobytové služby trvalého charakteru. V domově jsou nabízeny služby i seniorům vyžadují zvláštní péči, a to je zřízení domova se zvláštním režimem.

Šetření v domácím prostředí jsem prováděla se souhlasem seniora, muž 82 let a jeho příbuzných. Pro své kvalitativní šetření jsem si zvolila vypracovat kazuistiky u třech seniorů a jejich příbuzných. Zabývala jsem se kvalitou života dvou seniorek - žena 91 let, žena 82 let pobývajících v domově seniorů a kvalitou života seniora, muž 83 let, pobývajícího v domácí péči, kdy se o něj starají manželka s pečovatelkou, která do domácnosti dochází.

Ve zpracování kazuistik se zabývám rodinnou anamnézou, potom samotným případem seniora. U kazuistik seniorů pobývajících v domově pro seniory se zabývám jejich příchodem a adaptací na prostředí domova.

U kazuistik seniora užívajícího služeb pečovatelky docházející do domácího prostředí seniora se zabývám kvalitou života seniora v domácím prostředí a důvody, které vedou k volbě domácího prostředí. Ke svému šetření jsem použila formu strukturovaného rozhovoru. Informace musí být sdělovány srozumitelně, v odpovídajícím rozsahu a musí být ověřeno, zda klient informacím porozuměl.

4.2. Kazuistiky

Kazuistika č. 1: Senior v Domově pro seniory

Žena, paní A. 91 let, povoláním materiálová účetní, nyní ve starobním důchodu. Paní je vdova. Paní A. nastoupila do domova pro seniory před 5 měsíci. Paní A. předtím žila v brněnském bytě se svojí dcerou a zetěm.

Dcera musela přistoupit k umístění maminky do domova pro seniory, protože měla obavy o matčino zdraví. Paní A. doma zapomínala vypínat plynový sporák, potřebovala odbornější péči, nezvládala osobní hygienu. Se svojí dcerou má velmi blízký vztah.

Paní A. nastoupila do domova pro seniory v dobrém fyzickém stavu. Paní A. používá při chůzi kompenzační pomůcku v podobě chodítka. Paní A. byla při příjezdu do domova orientovaná místem, osobou i časem. Paní A. má poruchy krátkodobé a dlouhodobé paměti.

Paní A. je komunikativní, soběstačná ve stravě a oblékání. Pohybuje se po pokoji pomocí vycházkové hole, po oddělení a do ergoterapie se pohybuje pomocí čtyřkolového chodítka, na akce domova s doprovodem v mechanickém vozíku. Paní navštěvuje ergoterapii, cvičení, společenské akce domova. Paní A. má ráda hudbu a koncerty, ráda si čte časopisy, v kině navštěvuje staré filmy. Neakceptuje společné soužití se spolubydlícími, neuvědomuje si porušování domovního řádu.

Pozorování

Dcera svou matku doprovodila na pokoj s personálem, ukázala, kde bude mít lůžko a která skříň jí patří. Dcera skládala matce oblečení do skříně a ujišťovala jí, že se jí bude v domově líbit. Paní A. se dožadovala mobilního telefonu, ujišťovala se, zda ji bude dcera denně volat.

Paní A. byla z příchodu do domova velmi rozrušená, plakala a nechtěla nechat svoji dceru odejít. 4. den pobytu jsem zastihla u paní na návštěvě dceru, která má starosti, jak bude její matka pobyt v domově zvládat, protože byla zvyklá na domácí prostředí a na její přítomnost. Má radost, že matka navštěvuje koncerty. Na matku mluví klidným hlasem, snaží se ji vysvětlit, že v domově bude o ni dobře postaráno.

Paní A jsem navštívila 16. den pobytu, kdy vyplynuly na povrch potíže se soužitím se spolubydlící. Paní A Paní A. by umístěna na dvoulůžkový pokoj, který sdílí s klientkou, která má 95 let. Spolubydlící je bezkonfliktní.

Na paní A. však spolubydlící působí rušivým dojmem, paní A. rozčilují opakované dotazy, které jí spolubydlící klade. Po pěti měsících paní A. zálibu v návštěvě dílen, kde se věnuje malování obrázků. To jí činí radost a zapomíná přitom, že není v domácím prostředí, ale v prostředí domova. Po pěti měsících se objevuje zlepšení v adaptaci na nové prostředí, paní se vyzná v režimu domova, dobře se orientuje na oddělení, spolubydlící ji stále rozrušuje svými dotazy.

Rozhovory

Rozhovor vedený s klientkou v den přijetí

Tazatelka: Dobrý den, jak se Vám tady líbí. Máte pěkný výhled z pokoje na zahradu. Dcera říkala, že máte ráda hudbu. V Domově je kaple a tam se pořádají koncerty každé úterý. Sestřičky Vás tam zavedou, pokud budete mít zájem.

Paní A: *„Já mám koncerty moc ráda, doma mi pouštěla písničky dcera. Co já si bez ní počnu, jsem úplnej žebrák. Dcera je pryč.“* Paní se rozplakala.

Tazatelka: Dcera říkala, že Vás bude navštěvovat, co bude v jejích silách. V týdnu chodí dopoledne do práce, ale odpoledne se za Vámi staví na návštěvu. Jak se Vám líbí pokoj?

Paní A: *„Pokoj je pěkný, jen mám starost o tu babičku vedle. Co s ní bude, pořád se na něco ptá. Já bych se o ni postarala, ale já ji neunesu, sama mám problém se sebou.“*

Tazatelka: Je od Vás pěkné, že chcete paní pomáhat, ale nemusíte mít strach. Na oddělení je personál, který se o paní postará. Také Vy se nemusíte bát o sebe, stačí říct sestřičkám, když budete něco potřebovat.

Paní A: *„Já vím, sestřičky jsou hodný, je mi jich líto, mají těžkou práci. Dcera je taky chudák, kolik má se mnou starostí.“*

Tazatelka: Uvidíte, že bude všechno v pořádku a najdete si kamarádky. Mějte se pěkně. Já se za Vámi zastavím na návštěvu. Na shledanou.

Paní A: *„To budu ráda. Na shledanou.“*

Rozhovor vedený s klientkou 16. den pobytu

Tazatelka: Dobrý den, paní A. Ráda bych se Vás zeptala, jak se Vám daří? Byla jste už navštívit ergoterapii?

Paní A: *„Už je to lepší. Byla jsem už třikrát v dílně, kde jsme vyráběly obrázky z papírových kuliček. Ukážu Vám obrázek, který jsem sama udělala.“*

Tazatelka: Jste velmi šikovná. Obrázek je krásný. Ukázala jste ho i dceři? Určitě by se jí líbil.

Paní A: *„Dceři jsem ho ukázala, chválila mě. Sestřička ho pověsila na zed'. Je mi po dceři smutno.“*

Tazatelka: Dcera Vás brzy zas navštíví, když bude pěkné počasí, mohly byste se projít po zahradě. Můžete sebou vzít nějakou kamarádku.

Paní A: „*Nechci být nikomu na obtíž. Jsem stará, úplný žebrák. Už nemůžu ani chodit pořádně, musím s chodítkem.*“

Tazatelka: Jste šikovná, že chodíte s chodítkem a snažíte se. Můžete chodit nohy procvičovat.

Paní A: „*Sestřičky toho mají moc, nechci jim přidávat práci. To nemá cenu se mnou.*“

Tazatelka: Pokud se zlepší Vaše chůze, tak bych rozhodně cvičení zkusila. Nic tím nezkazíte.

Paní A: „*Tak já tam půjdu, jak bude cvičení. Myslíte, že dojde dcera?*“

Tazatelka: Dcera se Vámi zastaví, chodí každý týden několikrát. Víte, že si na Vás čas vždy udělá.

Paní A: „*Ona za mnou dojde. Už se těším, jsem tady bez ní sama.*“

Rozhovor vedený s klientkou po 5 měsících

Tazatelka: Dobrý den, tak jak se Vám daří. Byla jste vyzkoušet cvičení na nohy?

Paní A: „*Sestřička mě tam zavedla cvičit, bylo to fajn. Dcera slíbila, že dojde, už aby to bylo.*“

Tazatelka: To je skvělé, že jste byla cvičit. Byl tam někdo s Vámi, nějaká kamarádka?

Paní A: „*Byla jsem tam jen se sestřičkou. Jsem tady sama, není tady nikdo, s kým bych si mohla povídat.*“

Tazatelka: Se spolubydlící si nerozumíte? Paní, se kterou bydlíte, vypadá příjemně.

Paní A: „*Ta babička, se kterou jsem na pokoji, mi nerozumí. Když na ní mluvím, říká, že neslyší a neví, co povídám. Je to tady k zbláznění, já jsem tak nešťastná.*“

Tazatelka: Sestřičky říkaly, že jste moc šikovná, že malujete na dílně moc pěkné obrázky. Můžete poprosit sestry, aby Vám je pověsily někam na zeď, kde je může vidět i dcera a zeť s vnoučaty. Budou na Váš pyšní.

Paní A: „*Je pravda, že mě Lenička chválila, když maluju ty obrázky. Jsou povedené, že? Do dílny chodím ráda, co bych si jinak tady počala sama.*“

Tazatelka: Je dobře, že se snažíte chodit s chodítkem, můžete tak procvičovat nohy a až bude pěkné počasí, můžete se podívat do zahrady s některou s pečovatelek.

Paní A: „*Dcera mi slíbila, že si mě na víkend vezme domů. Už se moc těším.*“

Tazatelka: Vidíte, že na Vás dcera myslí. Tak to se máte opravdu na co těšit. Přeji Vám, aby se Vám výlet líbil.

Rozhovor s dcerou vedený 4. den

Tazatelka: Dobrý den, mohla bych se Vás, prosím zeptat, jak se Vám líbí oddělení a pokoj, kam byla Vaše maminka umístěna?

Dcera: *„Dobrý den, líbí se mi, že je to tady na oddělení barevné a moderně zařízené. Pokoj je útulný, jen nevím, jak se tady maminka zabydlí.“*

Tazatelka: Přijít do neznámého prostředí je těžké. Má Vaše maminka nějaké záliby? V domově jsou různé možnosti, jak trávit volný čas. Každý den se koná ergoterapie, kam by mohla maminka docházet.

Dcera: *„To bych byla moc ráda, aspoň by nebyla sama a našla si přátele. Matka má moc ráda hudbu, slyšela jsem od paní staniční, že je tady každé úterý koncert v kapli, to by bylo pro ni skvělý zážitek.“*

Tazatelka: Uvidíte, že si časem maminka zvykne, v Domově je personál, na který se může obrátit, kdyby potřebovala.

Dcera: *„Já mám obavy, jak to bude zvládat beze mě. Je na mě dost zvyklá. Doma bych se o ni starala dál, ale už to nešlo. Nevěděla jsem, kdy mám čekat nějakou pohromu.“*

Tazatelka: Nemůžete si vyčítat, že už byla péče o maminku příliš náročná. V domově je kvalifikovaný personál, který se o ni postará. Dlouhodobá péče o svého příbuzné může být pro jednoho člověka vyčerpávající.

Dcera: *„No snad to matka pochopí, že jsem se jí nechtěla zbavit, ale už jsem nemohla péči o ni dál zvládat. Každopádně děkuji za Váš čas a nashle.“*

Tazatelka: Mějte se hezky. Na shledanou.

Rozhovor s dcerou vedený po 5 měsících

Tazatelka: Dobrý den, chtěla bych se Vás, prosím, zeptat, jestli si už Vaše maminka zvykla na nové prostředí?

Dcera: „*Dobrý den, maminka už je tu téměř půl roku, zvykla si na režim domova. Vyhovuje jí pevný řád, aby věděla, kdy má vstávat, kdy je snídaně, oběd, večeře, kdy se má připravit na ergoterapii. Ergoterapeutka jí nakreslila, měla na očích, kdy má kam jít.*“

Tazatelka: Myslíte, že je pobyt v domově pro Vaši lepší než v domácím prostředí. Víím, že si těžko zvyká, že je tu bez Vás.

Dcera: „*Matka je na mě hodně fixovaná, bydlela se mnou v bytě, ale její psychický se stále zhoršoval. Nebyla schopná dodržovat základní hygienické zásady, když jsem se snažila ji domluvit, propukla vždy v pláč a sebeobviňování, že je úplně k ničemu. Chodím na celý úvazek do práce, když jsem nebyla doma, staral se o ni manžel, ale bohužel i on na sobě začal pocíťovat, že už to dál není v našich silách.*“

Tazatelka: Je možné, že by ji pomohlo, kdyby ji pomohlo najít si nějakou přítelkyni?

Dcera: „*Matčiny přítelkyně už jsou všechny po smrti, potom jsem ji zbyla jenom já a zvykla si na mou přítomnost. Musí pochopit, že mám i vlastní život, musím chodit do zaměstnání, věnovat se dětem a vnukům. Snažím se chodit každý čtvrtek, ale od personálu jsem se dozvěděla, že matka propadá náladám, kdy se dožaduje sester, aby volaly ke mně domů. Musela jsem ji zabavit telefonem, volala na různá čísla, která omylem vytočila a potom jsem platila horentní sumy. Matka si těžko zvyká na nové lidi, hodně jí i vytáčí, jak se lidé chovají, někdy je hádává a je s ní těžká domluva.*“

Tazatelka: Už si Vaše maminka zvykla na spolubydlící?

Dcera: „*Paní, s kterou je matka na pokoji už má hodně pokročilý stupeň demence. Já jsem si hodně o této nemoci zjišťovala, když začala mít matka výkyvy nálad. Byla neustále vztahovačná, plačtivá, vyčítala nezáměrně. Udělala mi škodu na nábytku, musela jsem vyměnit koberce, to by mi tak nevadilo, jako to nezvladatelné chování.*“

Tazatelka: Muselo to pro Vás být těžké rozhodnutí umístit matku do Domova. Myslím, že pro Vaši maminku je to tady lepší, protože v domově má odbornou péči a dohled, kdyby se její fyzický a psychický zhoršil, má tady k dispozici ošetřovatelskou péči. Udělala jste, co bylo ve Vašich silách. Budu se muset rozloučit. Děkuji za Váš čas a přeji hodně sil. Na shledanou.

Dcera: „Děkuji, že jsem si mohla o tom, s někým popovídat. Přeji hezký den. Na shledanou.“

Shrnutí a dílčí závěr

Nástup do domova pro seniory představovalo pro paní A. významnou životní změnu, která pro ni představovala stresující situaci. Paní nesla velmi těžce odloučení od dcery, také zvyknout si na nové prostředí domova pro seniory, sžít se spolubydlící, na ostatní seniory, se kterými se setkává v jídelně, na chodbách, na terapiích, skupinových cvičeních a jiných akcích domova bylo pro paní A. obtížné. Na ergoterapiích v dílně si přesto našla činnost, která ji přináší radost, a to malování obrázků.

Po uplynutí delší doby je méně úzkostná a plačtivá, přesto ji stále chybí dcera, která ji snaží navštěvovat jednou nebo víckrát týdně. Paní činí radost návštěvy koncertů, má ráda klasickou hudbu a každé úterý ji personál doprovází do kaple, kde se konají koncerty. Také navštěvuje kino, kde se ráda dívá na černobílé filmy. Paní A. sice doma neměla v domácím prostředí takové možnosti vyžití jako v domově, zde má možnost navštěvovat ergoterapie, cvičení, koncerty, představení dětských a jiných souborů, kino a mnoho dalších akcí.

Domácí prostředí působilo na paní bezpečnějším dojmem, znala a měla tam vše uspořádáno, tak jak byla zvyklá. Prostor domova na ni působil rušivým dojmem, musela se vypořádat se spoustou nových situací, přizpůsobit se režimu domova pro seniory, vypořádat se s tím, že v domově bude potkávat i seniory, se kterými si nemusí rozumět a mohou vznikat konfliktní situace.

Paní A. si nevybrala odchod z domácího prostředí do domova pro seniory, nové místo pobytu pro ni zvolila nejbližší rodina, která nezvládala péči o ni. Paní se proto obtížněji adaptovala na nové prostředí. Pomocí personálu a akcí domova pro seniory, do kterých je paní zapojována, se daří zvýšit kvalitu života paní A.

Kazuistika č. 2: Senior v Domově pro seniory

Žena, paní I., 82 let. Paní pracovala jako pedikérka. Paní má dvě děti, je vdova. S manželem žila na vesnici, chovali králíky a slepice. S manželem měla pěkný vztah. Udrží blízký vztah se svou dcerou, kterou považuje za svou kamarádku. Syn žije v Německu, s manželkou nemohl mít děti, je akademickým pracovníkem. Paní I. vidí svého syna kvůli jeho pracovnímu vytížení méně často než dceru. Má jednoho vnuka, 42 let, který ji často navštěvuje.

Sourozenci paní I. již zemřeli. Měla dva starší bratry. Paní ráda vyšívá a kouká na televizi. Ráda vzpomíná na čas, který strávila s dětmi, když byli malí. Paní I. je chodící, soběstačná, k chůzi si dopomáhá hůlkou. Když je pěkné počasí, prochází se kolem domova. Paní I. se rychle adaptovala, našla si přátele.

Pobyt v domově chápe tak, že děti jsou dospělé a mají vlastní život a na ní je, aby si pobyt v domově co nejvíce zpříjemnila. Paní I. navštěvuje akce domova. Paní I. je veselá optimistické povahy. Paní šla do domova s tím, že by si ráda našla přátele a věnovala se svým zájmům, kterými jsou vyšívání a cestopisy.

Doma byla aktivní, pokud mohla, starala se o domácnost. Poté se zhoršil její stav, hůř se jí chodilo, potřebovala pomoc s koupáním a objevily se problémy s inkontinencí. Po příchodu do domova dostala k dispozici WC křeslo, které využívala v noci.

Paní má dobré vztahy s rodinou, rodina ji chodí často navštěvovat. Vnuk ji zajistil televizi, z které má velkou radost. Paní je bezkonfliktní, po příchodu do domova se rychle adaptovala. Obývala dvoulůžkový pokoj s paní, u které se projevují příznaky Alzheimerovy choroby. Paní by si přála mít své soukromí, i když spolubydlící pomáhá, cítí se někdy ze své spolubydlící vyčerpaná. Rodina podala žádost o jednolůžkový pokoj. Za mlada ráda cestovala, vzpomíná u čtení cestopisů.

V domově si našla přítelkyni, kterou se dělí o zážitky z cest a vyměňují si vzájemně cestopisy. Navštěvují se často na pokojí. Paní má potíže se spánkem, na spaní užívá prášky.

Pozorování

Paní I. je komunikativní, společenská. Po příchodu do domova se zajímá o akce domova, prohlíží si pokoj, přichází s dcerou a zeťem, seznamuje se se spolubydlicí. Paní I. se prochází po oddělení, byla si prohlédnout i zahradu. Má plány do budoucna, jak se bude na zahradě slunit. Je usměvavá, v živém rozhovoru s rodinou.

9. den pobytu má dobrou náladu, je trochu rozčilená při zmínce o své spolubydlicí, vadí ji, že ji paní, která je zmatená, zasahuje do soukromí a přehazuje nebo dokonce používá její věci. Spolubydlicí si své chování neuvědomuje, trpí již známkami demence, na výčitky paní I. nereaguje.

Po třech týdnech je paní v živém rozhovoru s dcerou, vypadá nadějně, dcera ji oznamuje, že už podala žádost na jednolůžkový pokoj, kde bude moci mít své soukromí. Po 6 měsících pobytu mi paní ukazuje, jak má zařízený svůj jednolůžkový pokoj. Usmívá se, působí pokojným dojmem.

Při zmínce o bývalé spolubydlicí posmutní, i když si na ni stěžovala, prožily spolu nějaký čas, paní I. je líto, že její spolubydlicí je po smrti. Paní I. svou spolubydlicí chodila nakonec navštěvovat do části domova se zvláštním režimem, kam byla její spolubydlicí umístěna.

Rozhovor se seniorkou den po přijetí

Tazatelka: Dobrý den, mohla bych se Vás, prosím, zeptat, jak se Vám na oddělení líbí?

Paní I: *„Mají to tady moc hezké, moderně zařízené. Líbí se mi zahrada, těším se, jak se budu procházet. Raději bych měla pokoj sama, ale zatím je volný pouze dvoulůžkový, snad si budu se sousedkou rozumět.“*

Tazatelka: V Domově se pořádá spousta společenských akcí, na kterých se můžete seznámit s ostatními, určitě si najdete kamarádku.

Paní I: *„Já jsem ráda mezi lidma, mám hodně děti, dcera se zeťákem mi slíbili, že mi sem dovezou televizi. Ráda se dívám na cestopisné dokumenty. Vnuk teď pracuje v Brně na stavbě, slíbil, že se za mnou zastaví.“*

Tazatelka: Je skvělé, že máte takovou rodinu. Vnuk bydlel předtím jinde?

Paní I: *„Vnuk žil v Rakousku se svou přítelkyní, před několika měsíci se přestěhoval zpátky do Brna. Předtím dělal kamioňáka. Mám ho tady na fotce.“*

Tazatelka: Vypadá sympaticky, aspoň je Vám nablízku.

Paní I: *„Děti i vnuk mají už svůj život. Já už to tady zvládnou. Ráda šiju, říkaly mi sestřičky, že tady jedna paní taky ráda šije, tak že bychom se mohly seznámit. Tady mám kapesníky, co vyšívám.“*

Tazatelka: Jsou opravdu krásné, jste šikovná, dnes už si raději lidi kapesník než by ho vyšivali. Chce to hodně trpělivosti. Budu muset jít, ráda jsem Vás poznala a už se těším za Vámi na další návštěvu. Na shledanou.

Paní I: *„Budu ráda za návštěvu. Na shledanou.“*

Rozhovor se seniorkou vedený 9. den pobytu v DS

Tazatelka: Dobrý den, jsem ráda, že se opět shledáváme. Jak se Vám tady líbí?

Paní I: *„Už jsem byla na obědě v jídelně, tam sedím s dalšíma třema babičkama u stolu, tak si povídáme tak o všem možným. Měla jsem tu dopoledne na návštěvě paní z třetího pokoje, donesla mi cestopisy. Půjčuje si je v knihovně. Říkala, že mě tam vezme s sebou.“*

Tazatelka: Jsem ráda, že jste si tady našla přátele. Vidím, že máte spoustu zájmů. A co Vaše spolubydlící, rozumíte si spolu?

Paní I: *„Paní, se kterou bydlím, je hodně zmatená. Často se toulá, pořád se mě ptá, co má dělat. Já jí pomáhám, chodím s ní do kantýny, vodím ji do jídelny. Doufám, že budu mít ten pokoj sama pro sebe jednou.“*

Tazatelka: Měla byste tam větší klid na vyšívání a mohla byste si tam vodit na návštěvu, koho byste chtěla z kamarádek na oddělení. Chápu, že je pro Vás vyčerpávající bydlet na pokoji s paní, se kterou si moc nepopovídáte, a je hodně zmatená.

Paní I: *„Já paní ráda pomůžu, když můžu, ale vadí mi, že po mě pořád něco chce. Mám ráda svůj klid.“*

Tazatelka: Třeba se Vám zadaří a dostanete časem jednolůžkový pokoj.

Paní I: *„Doufám, to bych byla moc ráda.“*

Rozhovor po 6 měsících se seniorkou

Tazatelka: Dobrý den, přišla jsem se za Vámi podívat, jak se Vám daří?

Paní I: *„Mám novinky, dostala jsem konečně ten pokoj, pojd'te se podívat, ukážu Vám ho.“*

Tazatelka: Tak to Vám moc přeju, ráda se podívám.

Paní I: *„Tak tady mám ten pokoj, mám výhled na zahradu. Namontovali mi na stěnu televizi. Vnuk mi přivezl stoleček, kde mám svoje vyšívání. Už si tady sama hospodařím.“*

Tazatelka: Máte to tady útulné. A s kamarádkami máte dál dobré vztahy?

Paní I: *„Obě moje kamarádky mě tady navštěvují. Prohlížíme si u mě cestopisy s mojí kamarádkou, stavujeme se spolu v knihovně. Už jsem si tady zvykla.“*

Tazatelka: Ráda vidím, že jste spokojená. Vypadáte šťastně.

Paní I: *„Jak bude hezky, tak se půjdu projít okolo domova, už jsem šla několikrát na procházku, vždycky když vyjde sluníčko, tak si sednu na lavičku a dám se s někým do řeči.“*

Tazatelka: Stýkáte se s paní, se kterou jste bydlela na pokoji?

Paní I: *„Vždycky když jsem šla na oběd, tak jsem se stavila pro paní na pokoj, abych ji pomohla dovést do jídelny. Ale pak se hodně zhoršila, tak už do jídelny nechodila a jedla na pokoji.“*

Tazatelka: A jak se vede paní teď?

Paní I: *„Nakonec se paní přestěhovala do vedlejšího domu, tam jsou taky tak zmatení jako ona. Chodila jsem ji tam navštěvovat. Paní se hodně zhoršila, padala a pak už vůbec*

nechodila. Potom mi syn od paní řekl, že umřela. Tak mi to bylo líto, měla dole u vrátnice vystavené parte.“

Tazatelka: Tak to byla hodně nemocná. Člověk neví nikdy, kdy ho přepadne nemoc. Je to smutné. Jsem ráda, že jste tady spokojená.

Paní I: *„Mám konečně ten pokoj, který jsem si přála. Sama si tady uklidím, ustelu postel, přerovnám věci do skříně. Ta paní, se kterou jsem bydlela, mi přehazovala a brala věci. Teď nic nemusím hledat, mám všechno na svém místě.“*

Tazatelka: Zdravíčko Vám slouží?

Paní I: *„Nemůžu si stěžovat na svůj věk. Trochu mě zlobily nohy, tak jsem dostala chodítka a když jdu někam na delší trasu, tak jdu s chodítkem raději.“*

Tazatelka: Budu muset jít na autobus, ráda jsem si s Vámi povídala a těší mě, že jste spokojená s bydlením.

Paní I: *„Děkuji za návštěvu, a jak budete mít někdy čas, zastavte se za mnou.“*

Rozhovor s dcerou po 3 týdnech pobytu

Tazatelka: Dobrý den, mohla bych se Vás prosím zeptat na maminku, jak se jí tady v Domově líbí?

Dcera: *„Matka je tady spokojená, našla si tady přátele, může se věnovat koníčkům jako je vyšívání a cestopisy, to ji bavilo i doma. S kamarádkami chodí dolů do kantýny na kávu a zákusek. Chodí ráda do kina, na koncerty. Myslím, že se tady dobře zabydlela.“*

Tazatelka: To ráda slyším, všimla jsem si, že je velmi starostlivá a záleží jí na ostatních. Celou dobu se snažila pomáhat i paní, se kterou bydlela na pokoji, ale všimla jsem si, že ji to i vyčerpává, protože paní, se kterou pokoj sdílí, potřebuje mnohem více péče a je hodně zapomnětlivá a zmatená.

Dcera: *„Máma se zajímá o druhé. Vždycky měla optimistickou povahu, věřila, že všechno dobře dopadne. Doma byla hodně aktivní, dokázala se o sebe postarat, až do doby, kdy upadla a zůstala doma ležet bez pomoci. Našla ji sousedka, která zavolala RZP. Poležela si v nemocnici, naštěstí pád nezanechal trvalejší následky, byla jen dehydratovaná a pohmožděná. Říkala, že se jí zamotala hlava a víc si nepamatuje. V té době jsme začaly uvažovat, že je pro ni nebezpečné být doma sama bez pomoci. Tady když upadne, tak si zazvoní na personál, nemůže se stát, že by zůstala bez pomoci. 24 hodin je tu neustálý*

dohled, mamince to jinak myslí, ale fyzický stav, hlavně chůze ji činí problémy, i když si to nerada připouští.“

Tazatelka: Všimla jsem si, že je Vaše maminka oblíbená v kolektivu i u personálu, to se hned tak nevidí. Má opravdu šťastnou povahu, kdy si z ničeho nedělá hlavu. Svěřila se mi, že by si přála mít jednolůžkový pokoj, aby měla svůj klid a hlavně pořádek.

Dcera: *„Už jsem podala žádost o jednolůžkový pokoj, tak snad se brzy zadaří. Víím, že tu měla se spolubydlící konflikt, kdy použila její žinku v koupelně. Moje matka se na ni utrhla, ale ta paní to stejně nechápe, když ji vyčítá má matka, že ji bere věci. Spolubydlící jen vyděšeně kouká a nechápe, co se děje.“*

Tazatelka: Tak snad získá Vaše maminka ten pokoj, kde bude svůj klid. Děkuji, že jste se mi věnovala. Mějte se hezky, nashledanou.

Rozhovor po 5 měsících pobytu s dcerou

Tazatelka: Mluvila jsem s Vaší maminkou a pochlubila se mi novým pokojem. Tak vidím, že se nakonec dočkala.

Dcera: *„Je moc spokojená. Má tam svůj pořádek, zařizovala si to tam podle sebe, vnuk ji tam dovezl televizi. Má tam sekretář, kde má šití. Chodí tam za ní kamarádky a navštěvují jí. My ji často navštěvujeme, nedávno se za ní stavoval vnuk, mají spolu hezký vztah.“*

Tazatelka: Jsem moc ráda, že to tak dopadlo.

Dcera: *„Mě taky těší, když víím, že je matka v pořádku a spokojená. Ve dvoulůžkovém pokoji, který je vedle, se nastěhovaly dvě šikovné paní. Chodí k ní posedět na kávu, sestřičky ji jí vždy odpoledne uvaří.“*

Tazatelka: Ráda jsem Vás viděla a přeji Vám, aby se mamince dál dařilo. Nashledanou.

Dcera: *„Děkuji, Nashle.“*

Shrnutí a dílčí závěr

Paní I udržuje dobré vztahy s rodinou, rodina je jí vždy nápomocná v zajišťování potřeb, které se vyskytly s nástupem do domova. Paní sama souhlasila s nástupem do domova kvůli svému zhoršujícímu zdravotnímu stavu.

V domácím prostředí bylo riziko, že zůstane odkázaná sama na sebe při pádu nebo jiném zranění. V domově má po 24 hodin zajištěn dohled a komfort, pokud potřebuje, zazvoní si na personál, který jí dopomůže s problémem. Paní I. je společenská a bezkonfliktní povaha, nastoupila do dvoulůžkového pokoje, který obývala s paní, která ji často zahrnovala dotazy a dožadovala se pomoci od paní I. Paní I pomáhala ochotně své spolubydlící, sama ji vodila do jídelny a z jídelny na pokoj.

Po čase nastaly potíže, když spolubydlící přehazovala paní I. věci nebo je používala. Rodina paní I. podala žádost o jednolůžkový pokoj. Paní I. obývá nyní jednolůžkový pokoj a je spokojená, spřátelila se seniorkami z vedlejšího pokoje. S jednou paní sdílí koníček, kterým jsou cestopisy.

Na jednolůžkovém pokoji má klid a může se tak věnovat o samotě vyšívání. Paní I. se zvýšila kvalita života v domově přestěhování do jednolůžkového pokoje. Paní často navštěvuje rodina, má kladný vztah k personálu, ráda se účastní akcí domova, dobře se adaptuje na změny v domově.

Paní vysvětluje, že děti mají nárok na svůj vlastní život a že je kvůli svému zdravotnímu stavu jistější v domově, kde nemusí mít obavy, že se nedovolává pomoci. Příchodem do domova získala paní I. možnost poznat nové přátele, obohatit své zájmy o další činnosti, kterým se skupinově nebo individuálně může věnovat v domově s terapeutem při zachování dobrých vztahů s rodinou.

Kazuistika č. 3: Senior v domácím prostředí

Pán E, muž, 83 let, je ve starobním důchodě, dříve pracoval jako řidič autobusu. Žije v brněnském bytě se svou manželkou, 77 let, která dříve pracovala jako dámská krejčová. Bydlí v třípokojovém bytě, který obývají sami. Byt se nachází ve třetím poschodí, panelový dům nemá výtah.

Oba manželé jsou spolu již přes padesát let, jsou na sebe zvyklí. Manželka zajišťuje vaření, úklid, péči o domácnost. Do jejich domácnosti dochází pečovatelka z pečovatelské služby. Pán E. má potíže s chůzí, v nynější době se doma zotavuje, poté co upadl.

Pán E. si pobyl dva týdny v nemocnici. Upadl v koupelně při ranní hygieně. Pečovatelka dochází do domácnosti a zajišťuje koupel, dopomáhá pánovi do koupelny, kde rodina pořídila místo vany sprchový kout, který je lepší na manipulaci s panem E. Pečovatelka pána koupe a ošetřuje po koupeli.

Pán E. rád čte denní tisk a kouká každý dne na večerní zprávy. Jeho žena se mu snaží vyhovět vstříc, aby mu televize běžela v příslušnou dobu, také odebírá denní tisk, který má předplacený.

Rozhovory s manželkou pana E.

Tazatelka: Dobrý den, děkuji, že jste mi dovolila podívat se k Vám domů. Velmi si toho vážím. Jak se máte vy a Váš manžel?

Žena: *„Děkuji za zeptání, mám se dobře. Manžel je na tom stejně, no to víte, snažíme se, co můžeme.“*

Tazatelka: Mohla bych se zeptat, jak dlouho využíváte služeb pečovatelské služby?

Žena: *„Už je to šest let, co se zhoršil manželův stav a potřeboval péči sestry. Zajistily nám to děti.“*

Tazatelka: Kolikrát denně k Vám sestra dochází?

Žena: *„Sestra k nám dochází převazovat manželovi nohy. Otékají mu, tak mu dává bandáže. Sestra taky chodí jedenkrát týdně manžela koupat a provádět ošetření, když ho potřebuje. Podává mu taky léky.“*

Tazatelka: Je pro Vás péče o manžela náročná?

Žena: „Jsem ráda, že ho mám doma, než kdyby byl někde mezi cizíma. Doma mu udělám, na co je zvyklý, už ho za ty roky znám a taky znám jeho nálady. Někdy je pořádně bručoun.“

Tazatelka: Pomáhá Vám rodina? Bydlí děti poblíž?

Žena: „Mám dceru a syna. Dcera bydlí taky v Brně, je to nedaleko ode mě. Syn se přestěhoval na venkov, spravuje tam barák. Dcera se sem stavuje po práci několikrát týdně, pokud zrovna nemá nějaký jiný záležitosti k řešení.“

Tazatelka: Zvažovali jste s manželem pobyt v domově pro seniory?

Žena: „Někteří naši známí odešli do domova pro seniory. Byla jsem tam navštívit svoji kamarádku, která bydlela v našem baráku. Byla vdova, poté se zhoršila, bylo pro ni těžké zvládat domácnost. Děti jí zajistily domov pro seniory. Byt opravují, vyházely nábytek, co tam měla. No co Vám mám povídat, nemá se kam vrátit, kdyby chtěla, ale to ona asi ví. Kdyby to se mnou bylo hodně špatný, tak mi to zas nepřipadá zas tak hrozný. Mohla bych tam být i s manželem, tak kdybychom měli svůj pokoj, mohli bychom si to tam zajistit jako doma. Já nemám problém s lidma, tak si myslím, že bych tam se sestrama vycházela dobře.“

Rozhovor s dcerou pana E.

Tazatelka: Dobrý den, ráda Vás poznávám. Mohla bych Vám položit několik otázek ohledně Vašeho tatínka?

Dcera: „Táta má velké štěstí, že má takovou ženu, která se o něj chce starat, samozřejmě ve svých možnostech. Oba mají možnost jít do domova, ale máma chce zůstat doma, je tam zvyklá, má tam kamarádky a otec nemá rád změny.“

Tazatelka: Jak zvládal Váš tatínek pobyt v nemocnici?

Dcera: „Otec si často stěžoval na chování personálu. Říkal, že si připadá, jako by všem připadal na obtíž, pořád prosil, abychom ho vzali domů. Otec je ze staré školy, byl vždy zvyklý, že je čistě oblečený, voní a je čerstvě oholený. V nemocnici se najednou ocitl bezmocný na posteli odkázaný na péči ostatních. Špatně snášel, že ho vidí cizí lidi v takové situaci. Styděl se za to, že je inkontinentní potřeboval k takovému intimnímu zásahu sestru.“

Tazatelka: Kde jste získala informace o možnosti zajistit si pečovatelku?

Dcera: „*Nějaké informace o tom jsem dostala v nemocnici a některé od známých, hledala jsem taky na internetu a potom jsme to řešily s bratrem a svým manželem.*“

Tazatelka: Tak to je Váš tatínek rád, že je doma se svou ženou.

Dcera: „*On je spokojený, na sebe jsou zvyklý. Už jsou spolu téměř 50 let. Mám ráda péče, hlavně pro vnoučata a táta je na sladký zvyklý. Vždycky se o víkendu zabaví pečením, táta je zvyklý dát si ke kávě zákusek a mám je ráda, že má vděčného strážníka.*“

Tazatelka: V domově pro seniory je i možnost manželského pokoje, neuvažovala jste se svými rodiči o této možnosti?

Dcera: „*Samozřejmě jsme i uvažovali i o této možnosti. Pokud se zhorší mámin stav, bude potřebovat taky péči. Já chodím do práce, chci se stejným dílem věnovat i dětem a vnoučatům. Taky se nabízí možnost, že bych byla já doma se svými rodiči a vzala si je do péče. S rodiči mám dobrý vztah, ráda bych se o ně postarala, teď je chodím navštěvovat, jak můžu. Problémem by byly finance, nemůžu si dovolit dát v práci výpověď. Jsem ráda, že mám práci. Vidím ve svém okolí, jaký je problém sehnat práci po padesátce a ještě si shánět třeba poloviční úvazek. Mám různé výdaje, které musím poplatit.*“

Tazatelka: Chápu, že je to pro Vás těžké rozhodnutí a chtěla byste pro své rodiče to nejlepší.

Shrnutí a dílčí závěr

Manželé spolu žijí v brněnském bytě, jsou rádi, že zůstávají ve známém prostředí a nemusí měnit své zvyklosti. Mají dobré vztahy s dětmi, které je navštěvují. Paní je soběstačná, zvládá sebeobsluhu o sebe, snaží se starat o svého manžela.

Se zhoršujícím zdravotním stavem manžela děti zajistily pečovatelku z pečovatelské služby. Pečovatelka má rozvržený čas, kdy pana E. navštěvuje a pomáhá mu při hygieně, koupání a zajišťuje základní ošetření proleženin, vyzvedává nákup. Pan E. trpí inkontinencí, pečovatelka mu zajišťuje inkontinenční pomůcky, pomáhala vyřídit příspěvek na inkontinenční pomůcky na sociálním odboru.

S pomocí pečovatelky manželé zvládají domácnost a můžou setrvat v domácím prostředí. Z rozhovoru s dcerou plyne, že je otci nepříjemné ocitnout se v cizím prostředí, kde je odkázán na péči cizích osob.

Pan E. se cítí komfortněji v domácím prostředí, kde se o něj stará manželka spolu s pečovatelkou. Dcera by se o své rodiče starala, brání ji finanční možnosti, kdy by musela opustit své zaměstnání a pečovat o své rodiče na plný úvazek, a tím by se výrazně snížila její životní úroveň.

Po rozhovoru s manželkou plyne, že ji stávající situace vyhovuje, péči o manžela s pomocí pečovatelky zatím zvládá. Do budoucna je otevřená možnosti, že by si s manželem podali žádost do domova pro seniory, kde by si zažádaly o manželský pokoj.

4.3. Vyhodnocení šetření

Ve své práci jsem použila metodu kvalitativního výzkumu, a pozorování a rozhovory se čtyřmi seniory z různých prostředí. Ve své práci jsem se rozhodla zkoumat kvalitu života v domovech pro seniory a kvalitu života v domácím prostředí.

Domovy pro seniory poskytují celodenní odborný dohled personálu, aktivity, okamžitý přístup k odborníkům, fakultativní služby. V domově pro seniory se nachází jednolůžkové, dvoulůžkové a manželské pokoje. Senioři mají v domově trvalý pobyt. Při příchodu do domova pro seniory prochází senioři fází adaptace, kdy si zvykají na nové prostředí a režim domova a učí se orientovat v novém prostředí. Každý senior si zvyká rozdílným tempem vycházející z jeho osobnostních předpokladů. Senioři se musí vyrovnat s odloučením od rodiny.

Pokud užívají dvoulůžkový pokoj, musí si zvyknout na nového spolubydlicího. V takovém případě dochází ke střetu různých povah, potíže nastávají také v případech, kdy dochází k nárůstu seniorů s demencí a dochází k rozšiřování domovů se zvláštním režimem. Je to způsobeno zvyšujícím se věkem klientů domova.

Německý psychiatr a neuropatolog Alois Alzheimer na začátku své praxe popsal osobu s Alzheimerovou chorobou jako ojedinělý výskyt. V dnešní době už pojem Alzheimerova choroba zná téměř každý.

Některí senioři berou příchod z domácího prostředí do domova jako novou životní etapu. Domov pro seniory nabízí řadu volnočasových aktivit, ve kterých se mohou aktivizovat a navazovat přátelské vztahy s ostatními obyvateli domova.

V domácím prostředí nemusí senior podstupovat stres spojený se změnou životního stylu a adaptací na nové prostředí, je se svými blízkými. Pokud potřebuje zdravotnickou péči, má možnost využívat služeb pečovatelských služeb, kdy pečovatelka dochází přímo do domácnosti seniora. Domácí prostředí navozuje seniorům pocit bezpečí, jistoty, jedná se o prostředí, na které jsou senioři zvyklí, kde prožili převážnou část svého života. Senioři v domovech žijí déle než v domácím prostředí, je to způsobeno odbornou péčí.

ZÁVĚR

Staří lidé odcházejí do domova pro seniory, když se cítí osamělí, když doma nezvládají péči o sebe a o domácnost. Žádost o umístění do domova podávají také děti, které mají o své rodiče strach. Někteří senioři berou odchod do domova jako dočasné překlenovací období a doufají v návrat do domácího prostředí. Uplynutím doby se pomalu srovnávají se skutečností, že v domově zůstanou do konce svého života.

Senior se odchodem do domova z domácího prostředí musí vyrovnat s opuštěním domova, kde prožil pár desítek let, kde strávil období života se svým partnerem a dětmi. Senioři, kteří se samostatně rozhodnou pro odchod do domova se mohou na změnu dosavadních zvyklostí dlouhodobě připravovat a tak se snadněji začlenit do chodu domova. Personál v domově by měl být v těchto pro seniora těžkých chvílích oporou.

Senioři čelí ve svém věku ztrátám jako úmrtí životního partnera, úmrtí blízkých odchod dětí z domova, odchod do důchodu. Seniorům většinou pomáhá v těchto obtížných situacích rodina, která navštěvuje v domácnosti. I přes veškerou péči rodiny může nastat situace, když už rodina péči o seniora nezvládá, protože se jeho zdravotní stav velmi zhoršil a rodina má omezené možnosti. Rodina se snaží nalézt vhodné řešení a vyhledat pro seniora vyhovující místo, kde by o něj bylo postaráno.

Někteří rodinní příslušníci mají pocit viny, že nezvládli péči o své rodiče. Pocity viny se mohou obrátit proti personálu, kdy od něho žádají čím dál větší péči a zahrnují jej výčitkami. Pro seniory je dobré, když je rodinní příslušníci v domově navštěvují a pokud možno sdílejí s nimi zájmové aktivity v domově. Senioři v domovech pro seniory mohou pociťovat pocity osamělosti, stávají se tak závislejší na pomoci ostatních a upínají se k personálu.

Pro seniory je v domovech organizováno mnoho aktivizačních a terapeutických činností, které seniorům pomáhají oprostit se od pocitů osamělosti. Senioři mají den v domově přesně rozvržen a organizován, ve volném čase si mohou zvolit aktivity, které jim činí radost.

Rodina se také může starat o seniora v domácím prostředí, kdy si na pomoc může najmout pečovatelku nebo ošetřovatelku. Ošetřovatelka přichází do domácnosti a zajišťuje základní zdravotnickou péči a rodina se může na chvíli osvobodit od povinnosti pečovat o své staré rodiče.

Rodina si sama určí, které činnosti péče o seniora patří ošetřovatelce a které zvládne vykonávat sama. Rodina spolupracuje s ošetřovatelkou, zapojuje ošetřovatelku do chodu domácnosti. Pro každou rodinu, která již nemá prostředky starat se kvalitně o seniora, je důležité uvědomit si, kde hledat pomoc, ať už materiální nebo různé pracovníky docházející do domácnosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Zákony

Zákon č. 108/2006 Sb. O sociálních službách, Ministerstvo práce a sociálních věcí: MPSV.CZ, Sociální práce a sociální služby

Knihy

ČEVELA, Rostislav a Libuše ČELEDVÁ. *Sociální gerontologie: východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, 238 s. ISBN 978-80-247-4544-2.

DVOŘÁČKOVÁ, D. *Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory*. Praha: Grada, 2012, 192 s. ISBN 978-80-247-4139-0

HAŠKOVCOVÁ, H. *Sociální gerontologie, aneb, Senioři mezi námi*. Praha: Galén, 2012, 365 s. ISBN 978-80-87109-19-9

HROZENSKÁ, M., DVOŘÁČKOVÁ D. *Sociální péče o seniory*. Praha: Grada, 2013, 192 s. ISBN 978-80-247-4139-0

MALÍKOVÁ, E. *Péče o seniory v pobytových sociálních zařízeních*. Praha: Grada, 2011, 328 s. ISBN 978-80-247-3148-3

MÜHLPACHR, P., BARGEL M. *Senioři z pohledu sociální pedagogiky*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2011, 146 s. ISBN 978-80-87182-21-5

MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 203 s. ISBN 978-80-210-5029-7.

MÜHLPACHR, P. *Schola gerontologica*. Brno: Masarykova univerzita, 2005, 314 s, ISBN 80-210-3838-1

POKORNÁ, Andrea. *Komunikace se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 158 s, ISBN 978-80-247-3271-8.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. 3. vyd. Praha: Portál, 2014, 390 s. ISBN 978-80-262-0772-6.

Internetové zdroje

www.koc.brno.cz

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1

